

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR AUDIOLOGIE

Voorzitter: Prof. Dr Ir T. Houtgast
afd. Audiologie
TNO-Technische Menskunde
Kampweg 5
3769 DE Soesterberg
Telnr: 03463-56214
Faxnr: 03463-53977

Secretaris: Dr G.A. van Zanten
afd. Audiologie (KNO)
Sophia Kinderziekenhuis
Dr Molewaterplein 60
3015 GJ Rotterdam
Telnr: 010-4636073
Faxnr: 010-4636472
E-mail: vanzanten@kno.fgg.eur.nl

Penningmeester: Dr Ir J.A.P.M. de Laat
Audiologisch Centrum (KNO)
Academisch Ziekenhuis Leiden
Rijnsburgerweg 10
2333 AA Leiden
Telnr: 071-262426/262440
Faxnr: 071-248124

AUDIOLOGISCHE NIEUWSBRIEF nr 48 - september 1995

De najaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Audiologie zal plaatsvinden op

vrijdag 29 september, aanvang 9.30 uur.

Het thema van de vergadering luidt: "Nieuwe ontwikkelingen in taal/spraaktesten."

Plaats: Ontmoetingscentrum "in de Driehoek", Willemsplantsoen 1c, Utrecht, tel. 030-343307

PROGRAMMA

09.30 Koffie/thee

10.00 Opening

10.05-12.15 De Reynell Test voor Taalbegrip en de Schlichting Test voor Taalproductie

10.05 "Het meten van taalbegrip en taalproductie - inleiding",
H. Spelberg (Rijkuniversiteit Groningen)

10.15 "De Reynell Test voor taalbegrip",
M. van Eldik (Rijksuniversiteit Groningen)

10.30 "De Schlichting Test voor taalproductie",
L. Schlichting (Rijksuniversiteit Utrecht)

11.00 Koffie/thee

11.20 "Algemene resultaten van het validiteitsonderzoek",
H. Spelberg (Rijkuniversiteit Groningen)

- 11.50 "De relatie tussen taaltests en nietverbale tests",
B. Wijnberg (Rijksuniversiteit Groningen)
- 12.05 Discussie
- 12.15 Lunch
- 13.15-14.20 Screening en NT2
- 13.15 "Vroegtijdige onderkenning van communicatieve
ontwikkelingsstoornissen",
J.G. de Ridder-Sluis (NSDSK, Amsterdam)
- 13.35 "Signaleren van taalontwikkelingsstoornissen met behulp van
de Groninger Minimum Spreeknormen (GMS)",
S.M. Goorhuis-Brouwer (Academisch Ziekenhuis Groningen)
- 13.50 "Taalonderzoek bij kinderen met Nederlands als tweede taal",
M. Groenhuis (Hogeschool van Groningen)
- 14.10 Discussie
- 14.20 Koffie/thee
- 14.40-16.00 Spontane taalanalyses
- 14.40 "Spontane-taalanalysemethoden TARSP, GRAMAT en STAP",
L. van den Dungen (Hogeschool 'Midden-Nederland', Utrecht)
- 15.05 "Fonologische analyse van taalproblemen (FAN)",
M. Beers (Universiteit van Amsterdam)
- 15.20 Discussie
- 15.30 "Lacunes en valkuilen in de taaldiagnostiek",
B. Wegener Sleswijk (Sophia Kinderziekenhuis, Rotterdam)
- 15.45 Discussie en Sluiting

Volgende vergaderingen van de NED. VER voor AUDIOLOGIE

De wintervergadering 1995 is gepland op vrijdag 19 januari 1996 te Utrecht. Er zullen vrije voordrachten gehouden worden, u wordt van harte uitgenodigd uw bijdrage (schriftelijk) aan te melden bij de secretaris.

SAMENVATTINGEN van de VOORDRACHTEN (Utrecht, 29 september 1995)

De Reynell Test voor Taalbegrip en de Schlichting Test voor Taalproductie

Henk Iutje Spelberg¹, Marcia van Eldik¹, Liesbeth Schlichting², Barbara Wijnberg¹

¹Rijksuniversiteit Groningen, vakgroep Pedagogiek en Onderwijskunde, afd. Orthopedagogiek; ²Rijksuniversiteit Utrecht, Medische faculteit.

In 1977 werd in Engeland door Joan Reynell de Reynell Developmental Language Scales (RDLS) uitgebracht. Deze test beoogde de Taalontwikkeling van jonge kinderen te meten, in de gebieden taalbegrip en taalproductie. Tot nu toe werd in Nederland de vertaling van Bomers en Mugge gebruikt, veelal door logopedisten. Bij deze versie werden de Engelse normen gebruikt, hetgeen voor een taaltest een ongewenste situatie is. Verder was uit gebruikersonderzoek gebleken dat het taalproductiegedeelte niet voldeed.

Midden 1990 startte het door NWO via PSYCHON gesubsidieerde project "Meten van taalbegrip en taalproductie met de Reynell Taalontwikkelingsschalen". Het project is een samenwerking van twee universiteiten: de afdeling Foniatrie van de vakgroep KNO van de RUU en de vakgroep Orthopedagogiek van de RUG. Dit project heeft er in geresulteerd dat er twee nieuwe tests ontwikkeld zijn: De Reynell Test voor Taalbegrip en de Schlichting Test voor Taalproductie.

De Reynell Test voor Taalbegrip is gebaseerd op de vertaling van Bomers en Mugge; de bewerking is deels van Vlaamse, deels van Nederlandse oorsprong. Ten opzichte van de Vlaamse RTOS is het leeftijdsbereik vergroot door een sectie met moeilijke items toe te voegen.

De Schlichting Test voor Taalproductie is een geheel nieuwe test, met als onderdelen Zinsontwikkeling, Woordontwikkeling, Auditief Geheugen en de 'Lexilijst'.

Tegelijk met de RTOS liep een ander testijkingsonderzoek in Groningen: dat van de SON 2½-7 (de "Kleuterson"). Met dit project is samengewerkt om organisatorische en inhoudelijk redenen. Als gevolg hiervan werd een gezamenlijk ijkingsonderzoek uitgevoerd, inclusief een uitgebreid validiteitsonderzoek. Naast dit gezamenlijke onderzoek zijn diverse kleinere validiteitsonderzoeken uitgevoerd, bijvoorbeeld naar de prestaties van Friese kinderen.

In de lezingen over de Reynell en Schlichting Tests zullen de nieuwe instrumenten worden gepresenteerd. Voorts zullen resultaten van de ijking en de validering worden besproken.

Vroegtijdige onderkenning van communicatieve ontwikkelingsstoornissen

Dr. J.G. de Ridder-Sluiters

Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind, Amsterdam

Het VTO-taal signaleringsinstrument kan kinderen in de leeftijd van 6 tot 36 maanden met een vertraagde/afwijkende communicatieve ontwikkeling binnen de jeugdgezondheidszorg op een valide en betrouwbare wijze opsporen. Bij ieder bezoek aan het consultatiebureau worden aan de ouder drie vragen gesteld over de communicatieve ontwikkeling van hun kind. De vragen zijn eenvoudig en in een paar minuten af te nemen.

Bij een jaarcohort kinderen van 12-15-18 maanden (n=2600) is het VTO-taal instrument in twee regio's in Nederland op de consultatiebureau's afgenomen. De gesignaleerde kinderen (ongeveer 5% van de populatie) werden voor multidisciplinaire diagnostiek via de huisarts naar de KNO-arts en het in die regio gevestigde audiologisch centrum verwezen. Van de opgespoorde en gediagnosticeerde kinderen bleek ruim 90% reële problematiek te hebben. In deze bijdrage zal worden besproken hoe het VTO-taal signaleringsinstrument in de praktijk werkt, welke diagnoses werden gesteld bij de gesignaleerde kinderen en welke hulpverlening werd geadviseerd. Bovendien zal verslag gedaan worden van de stand van zaken van een grootschalig vervolgonderzoek (n=10.000) dat in mei 1995 is gestart naar de effecten, kosten en mogelijkheden van signalering, diagnostiek en hulpverlening aan jonge kinderen met taalontwikkelingsstoornissen.

Signaleren van taalontwikkelingsstoornissen met behulp van de Groninger Minimum Spreeknormen (GMS).

dr. S.M. Goorhuis-Brouwer, dr. F. van der Lucht

KNO / Communicatieve Stoornissen, MTA-bureau, Academisch Ziekenhuis Groningen.

Vanuit de behoefte aan een eenvoudig, gemakkelijk hanteerbaar en betrouwbaar signaleringsinstrument dat specifiek gericht is op de taalontwikkeling is in 1985 een eerste aanzet gegeven tot de ontwikkeling van de Groninger Minimum Spreeknormen (GMS). De GMS zijn vanuit de klinische praktijk ontwikkeld en houden rekening met de in

de literatuur aangegeven individuele variaties die zich kunnen voordoen bij het taalverwervingsproces. Door ouders gerichte vragen te stellen over de taalontwikkeling van hun kind wordt beoordeeld of hun kind aan de minimumspreeknormen voldoet. De GMS zijn gericht op de taalproductie, omdat de ouders hierover in het algemeen betrouwbare informatie kunnen geven. De ervaringen in de klinische praktijk met het gebruik van de GMS zijn dusdanig positief dat getracht is de GMS op een grotere schaal toe te passen als signaleringsinstrument.

603 kinderen in de leeftijd van 12 tot 60 maanden zijn op hun taalontwikkeling gescreend met behulp van de GMS. Bij afname van de GMS valt 10% van de kinderen op met een positieve testuitslag en voldoet daarmee niet aan de minimum spreeknorm. Bij 8% van deze kinderen bestaat het vermoeden van een specifieke taalontwikkelingsstoornis. Bij vervolg onderzoek bij een gedeelte van de steekproef blijkt een kwart van deze 8% kinderen een specifieke taalontwikkelingsstoornis te hebben. Bij de negatief scorende kinderen zijn geen vals negatieven gevonden (sensitiviteit = 100%) en slechts 19% van de positieven is vals positief (specificiteit = 81%). Dit impliceert dat het goed mogelijk is de GMS kinderen met een vermoede spraaktaalstoornis.

Taalonderzoek bij kinderen met Nederlands als tweede taal.

Drs. M. Groenhuis

Hanzehogeschool, Hogeschool van Groningen, Opleiding Logopedie

De groep kinderen met Nederlands als tweede taal is zeer heterogeen. Bij sommige kinderen is sprake van een simultane taalverwerving (eerste en tweede taal worden min of meer gelijktijdig verworven), bij andere kinderen is er sprake van een sequentiële verwerving (de tweede taal wordt later verworven dan de moedertaal; meestal vanaf het derde of vierde levensjaar). Een eerste vraag is in hoeverre onderzoek naar de moedertaal en tweede taal nodig is, een tweede vraag is vervolgens in hoeverre dit onderzoek haalbaar is.

In het kader van het project Methodiekontwikkeling Logopedie (1992-1995) heeft de opleiding logopedie Groningen een deelproject "Diagnostiek en therapie bij kinderen met Nederlands als tweede taal" opgezet. Dit deelproject is uitgevoerd door twee docenten van de opleiding logopedie Groningen (mw. G.H.A. de Boer, logopedist en mw. M. Groenhuis, linguïst). De resultaten van het deelproject zullen worden gepresenteerd.

Er zal verslag worden gedaan van de inventarisatie van bestaande taaltests c.q. - onderzoeken voor kinderen met Nederlands als tweede taal. Aangegeven wordt welke deelvaardigheden kunnen worden onderzocht, voor welke doelgroepen het materiaal ontwikkeld is en voor welke groepen (m.b.t. moedertaal, leeftijd) er een normering beschikbaar is.

Tenslotte wordt aangegeven hoe het taalonderzoek vorm kan krijgen, als er geen gestandaardiseerd, genormeerd testmateriaal beschikbaar is.

SPONTANE-TAALANALYSEMETHODEN TARSP, GRAMAT EN STAP

L van den Dungen

Hogeschool 'Midden-Nederland', afd. Logopedie, Utrecht

Spontane-taalanalysemethoden kunnen worden gebruikt bij het onderzoeken van de zich ontwikkelende taalvaardigheid van een kind, ook als de taalverwerving niet normaal verloopt. Doordat spontane-taalgegevens verzameld zijn van zich normaal ontwikkelende kinderen die door de methoden zijn weergegeven in taalprofielen, kan de taal van een individueel kind vergeleken worden met een profiel.

De spontane-taalanalysemethoden zijn te gebruiken als onderzoeksinstrument voor o.a. slechthorende kinderen en kinderen met een taalontwikkelingsstoornis bij het stellen van een diagnose, het vaststellen van behandeldoelen, het kiezen van behandelprocedures en het evalueren van een behandeling.

Tarsp, Gramat en Stap verschillen van elkaar wat betreft de doelgroep waarvoor ze ontwikkeld zijn, de normering, de taalgedragsaspecten die ermee onderzocht kunnen worden, de bepaling van de diagnose, de formulering van de diagnose en de interpretatie van de verzamelde gegevens tot behandeldoelen.

Van alle drie de Spontane-taalanalysemethoden zijn handleidingen beschikbaar om de methode gestandaardiseerd te leren gebruiken. Voor het gebruik van een spontane-taalanalysemethode is echter altijd taalkundige kennis vereist. Onderzoek met een spontane-taalanalysemethode - welke men ook kiest - biedt echter informatie over de taalproductie van een kind die men via taaltests niet kan krijgen.

Fonologische analyse van taalproblemen (FAN)

M. Beers

Universiteit van Amsterdam, Instituut v. Algemene Taalwetenschappen,

Amsterdam

Bij veel kinderen met taalproblemen komen problemen voor met de juiste toepassing van klanken om betekenisonderscheid tussen woorden te maken. Deze fonologische problemen komen voor bij kinderen waarbij geen duidelijke oorzaak voor de taalproblemen is aan te wijzen, evenals bij kinderen met gehoorproblemen, fysische afwijkingen (bijv. schizis) of articulatieproblemen.

Tijdens deze lezing zal ik de FAN analysemethode presenteren die op basis van spontane taal opname (eventueel middels een benoemtaak) inzicht geeft in fonologische vaardigheden in de taalproductie. FAN bestaat uit twee soorten analyse:

- de contrastanalyse analyseert de fonologische kenmerken van het Nederlands die het kind beheerst;
- de procesanalyse analyseert de regelmatigheden in de klanken en kenmerken die het kind niet beheerst.

De FAN methode is genormeerd bij Nederlandse kinderen van 1;3-4;0 jaar. In het kort zal ik ingaan op de wijze waarop deze normering tot stand is gekomen.

Lacunes en valkuilen in de taaldiagnostiek

B. Wegener Sleeswijk

KNO/ Gehoor- en Spraakcentrum, Sophia Kinderziekenhuis/Academisch Ziekenhuis Rotterdam

Anno 1995 zijn er voor het Nederlandse taalgebied diverse screeningsinstrumenten, taaltests en spontane-taalanalysemethoden beschikbaar. De diagnostiek van taalstoornissen bij kinderen kent echter nog vele lacunes en valkuilen, waarvan er in deze lezing een aantal worden besproken.

Er zijn lacunes, in de zin van "witte plekken", doordat instrumenten voor bepaalde leeftijdsgroepen, bepaalde typen kinderen of bepaalde taalaspecten ontbreken. Zo bestaan er bijvoorbeeld geen gestandaardiseerde, laat staan genormeerde, instrumenten voor het onderzoeken van woordvinding, taalgebruik en het vertellen van verhalen.

Behalve witte plekken zijn er valkuilen doordat beschikbare instrumenten in kwalitatief opzicht tekortschieten door een gebrekkige normering of een twijfelachtige validiteit. Voor veel taaltests geldt verder dat ze wel voldoen als diagnostisch middel, maar weinig of geen

aanknopingspunten bieden voor taaltherapie. Er zijn bijvoorbeeld maar weinig instrumenten waarmee een foutenanalyse kan worden uitgevoerd. Een valkuil bij het onderzoeken van het taalbegrip is dat goede en foute responsen op verschillende manieren tot stand kunnen komen. In de lezing wordt nader ingegaan op deze lacunes en valkuilen. Een fundamenteel probleem is dat er nog geen overeenstemming bestaat over wat taalvaardigheid precies is en uit welke deelcomponenten het is opgebouwd.

Niet alle lacunes kunnen snel worden weggewerkt en niet alle valkuilen zijn te vermijden. Aan het slot van de lezing worden enkele instrumenten genoemd die op dit moment in ontwikkeling zijn, maar op de NVA-vergadering niet expliciet aan de orde zijn gekomen. Ter afsluiting wordt aangegeven hoe met de huidige inzichten, en met de middelen die ons op dit moment ter beschikking staan, op een zo verantwoord mogelijke wijze diagnostisch gewerkt kan worden.

HET AUDIOLOGISCH VADEMECUM en ANSI-STANDARDS

De leden worden vriendelijk verzocht alle (adres)wijzigingen door te geven aan de secretaris of de penningmeester. Tevens wordt U verzocht ons op te geven welke nieuwe publicaties van uw hand zijn verschenen. E.e.a zal het nut en de actualiteit van het Vademecum vergroten. Zoals bekend, kunnen niet-leden van de NVA zich voor f 25.- per jaar op het Vademecum abonneren. Wanneer U onverhoopt - wel lid zijnde - geen exemplaar bezit, wordt U verzocht dit te melden bij het secretariaat. ANSI-standards: regelmatig ontvangt het bestuur, via ASA, formulieren voor het aanvragen van nieuwe ANSI-standards. De secretaris is, wanneer U dit wenst, gaarne bereid U deze formulieren toe te sturen.

PUBLICATIES NEDERLANDSE VERENIGING VOOR AUDIOLOGIE

(te bestellen bij de secretaris of de penningmeester, behalve de twee eerste publicaties, die helaas niet meer verkrijgbaar zijn)

"Toelatingsbeleid tot de Scholen voor Slechthorenden en Doven" (1985)

Redactie: Prof. Dr. R.J. Ritsma, Dr.Ir. J.M. Festen en Drs. C. Sijtstra

"Spraakaudiometrie" (1985)

Redactie: Dr. T.S. Kapteijn en Prof. Dr. G.F. Smoorenburg

"De Elektrische Binnenoorprothese" (1986)

Redactie: Prof. Dr. E.H. Huizing en Prof. Dr. G.F. Smoorenburg

"Slechthorende en Hoortoestel" (1988)

**Redactie: Dr. T.S. Kapteijn, Dr. A. Clemens en Dr. B.E. Glazenburg
(volledig herziene uitgave 1994)**

"Veertig Jaar Audiologie in Nederland" (1990)

**Redactie: Dr. A.F. van Olphen, Dr. M. Rodenburg, Prof. Dr. E.H. Huizing
en Drs. J. Tolk**

"Slechthorendheid en Beroepsuitoefening" (1991)

Redactie: Dr. T.S. Kapteijn

"Slechthorendheid en Muziek(beoefening)" (1993)

Redactie: Dr. P.J.J. Lamoré en Dr. Ir. J.A.P.M. de Laat

"Slechthorende en Hoortoestel" (1994)

**Redactie: Dr. T.S. Kapteijn, Dr. A. Clemens, Dr. B.E. Glazenburg, Drs.
J.Joustra**

**Publicatie van "Richtlijnen voor diagnostiek en behandeling van
slechthorendheid bij verstandelijk gehandicapten" (NVAZ, 1995)**

Hoewel de prevalentie van slechthorendheid onder de verstandelijk gehandicapten verhoogd is, is er sprake van aanzienlijke onderdiagnostiek in deze groep. Dit hangt deels samen met het ontbreken van klachten en deels met de moeilijkheden bij de diagnostiek. Verder is de mening onder artsen nog wijdverbreid dat de aanpassing van een hoorapparaat bij deze mensen niet mogelijk is of geen zin heeft. De diagnostische en therapeutische mogelijkheden zijn echter inmiddels sterk verbeterd, dankzij de ontwikkeling van aangepaste en objectieve diagnostische methoden en de technologische ontwikkelingen op het gebied van hoortoestelaanpassing en overige communicatiemiddelen. Daarom heeft de Nedl. Ver. van Artsen in de Zwakzinnigenzorg (NVAZ) samen met de sectie Logopedie van het NGBZ en het CBO een multidisciplinaire werkgroep ingesteld, met als taak het ontwikkelen van richtlijnen. Behalve artsen en logopedisten, werkzaam in de zorg voor verstandelijk gehandicapten, maakten KNO-artsen, audiologen en huisartsen deel uit van deze werkgroep.

De richtlijnen en een bundel met achtergrondinformatie zijn te bestellen door overmaking van FI 10,= voor de Richtlijnen en FI 15,= voor de Bundel op rekeningnummer 2183416 tnv NVAZ onder vermelding van "bestelling Richtlijnen/Bundel Slechthorendheid

BIJEENKOMSTEN OP AUDIOLOGISCH GEBIED
(uitgebreidere informatie aanwezig bij de secretaris)

1995

Sep 03-07	Berlijn, Duitsland: 1995 World Congress on Ultrasonics
Sep 07-09	Groningen: Groningen Assembly on Language Acquisition 1995 (GALA)
Sep 18-21	Madrid, Spanje: Eurospeech '95, 4th Eur. Conf. on speech, communication & technology
Sep 23-26	Praag, Slovaĳie: 32nd Acoustical Conference on Psychological Acoustics, and Acoustics of Speech and Music
Okt 07	Groningen: WAP, "Taal-, Gehoorcommunicatie"
Okt 10-12	Parijs, Frankrijk: Méthodes de Surveillance et Techniques de Diagnostic Acoustiques et Vibratoires
Okt 20-22	Valdivia, Chili: 2nd Int. Acoustic Meeting in Chile
Okt 22-27	Moscow, Rusland: Modern problems of Physiology and Pathology of hearing II. Bien. Int. Symp.
Okt 30-Nov 03	Amsterdam, Nederland: 18th Int. Conf. of the IEEE. Engineering in Medicine and Biology Society
Nov 21-Dec 01	St. Louis, Missouri, USA: 130th Meeting ASA

1996

Jan 19	Utrecht, Nederland: Wintervergadering NVA
Apr 01-04	Antwerpen, België: First Convention of the European Acoustics Association (EAA)
Apr 26-27	Maastricht, Nederland: KNO-vergadering
May 13-17	Indianapolis, Indiana, USA: 131th Meeting ASA

Jun 03-05 Göteborg, Zweden: 2nd Int. Symp. on Electric Implants in Otology and Conventional Hearing Aids

Jun 09-14 Budapest, Hongarije: EUFOS congres

Jun 24-28 Heraklion, Griekenland: 3rd European Conference on Underwater Acoustics

Jun 17-21 Nanjing, China: 14th Int. Symp. on Nonlinear Acoustics

Jul 01-05 Ljubljana, Slowakije: Int. Conf. on Mechanics in Medicine & Biology

Aug 11-16 Amsterdam, Nederland: 12th Int. Biophysics Congress

Aug 28-31 Leuven, Belgie: 10th Conf. of the Eur. Soc. of Biomechanics

Sep 08-11 Gent, Belgie: XIV Congr. of the Eur. Rhinologic Soc. and VI Congr. of the Int. Rhinologic Soc.

Sep 11-14 Montpellier, Frankrijk: 31st Workshop on Inner Ear Biology

Nov 01-02 Rotterdam, Nederland: KNO-vergadering

Dec 02-06 Honolulu, Hawaii, USA: 132th Meeting ASA

1997

Apr 21-24 Munich, Duitsland: Int. Conf. on Acoustics, Speech and Signal processing - ICASSP 97

Sep 14-19 Nice, Frankrijk: World Congress on Medical Physics and Biomedical Engineering